

ЩОДО ДІАЛОГУ ПРО ПЕРСПЕКТИВИ МИСТЕЦЬКО-СОЦІАЛЬНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ

Постановка проблеми. Радикальні зміни у забудові Києва, викликали цілком слухне занепокоєння громадськості щодо наступу на публічний простір міста. В результаті проходження стадії «дикого капіталізму» з кланово-олігархічним режимом держава опинилася на межі, за якою все, що належить до питань збереження культурної спадщини, вже слід відносити до сфери національної безпеки [1, 92]. На вагах перебувають актуальні вимоги, перед якими повстало містобудування ще й з огляду на завдання розвитку інфраструктури центру Києва до ЄВРО '2012 та тиск потужних груп інтересу. Як приклад, розглядається Андріївський узвіз, що офіційно є серцем державного історико-архітектурного заповідника «Стародавній Київ». Факти останніх років свідчать про невпинні рейдерські атаки на культурно-мистецькі інституції, що знаходяться на узвозі. Адже ця територія у центрі міста приваблює комерційні структури, які звикли спритно оминати закони не без допомоги корумпованої влади. «Існуюча роздвоєність пам'ятко-охоронної сфери в Україні та, відповідно, відсутність чіткої адміністративної вертикалі управління послаблюють державний контроль за виконанням рішень, дотриманням правових відносин в охороні об'єктів культурної спадщини» [2, 480]. Комунальна влада нині проводить реконструкцію узвозу, в результаті чого з одного боку 36 будівель Андріївського узвозу знаходяться на тендерному продажі, як аргумент, аби отримати більший прибуток від платіжоспроможних нових хазяїв, з іншого ж боку надходить інформація, що продано триповерховий №18 всього за 560 гривень, а у дворі №34-В один громадянин попросив надати йому безкоштовно «законні 10 соток» для будівництва котеджу. Такі безконтрольні дії викликають спротив громадських захисників автентичності нашої столиці. На Андріївському узвозі можна спостерігати численні радикальні зміни публічного простору, що сталися після розпаду Радянського Союзу. Споруди, що зазнали реставрації, або реставруються, або стоять порожні, поряд з ни-

«Каміні» Гергард Штеблер та Сергій Жадан.

ми — готельні новобудови, занепалі будинки, що є пам'ятниками архітектури, сміття, низький рівень комунальних послуг та благоустрою, брак освітлення і т. ін. — такою є картина Андріївського узвозу. Зазвичай, будинки з фасадами, оповитими зеленими будівельними сітками та загороджені будівельними парканами, через якийсь час вже виявляються такими, що не змогли уникнути комерційного блендера і вже є перепрофільованими. Акції громадських захисників узвозу, що проходять під гаслом «невже ми дозволимо знищити сучасним варварам диво Андріївського мікркосму?!» цілком зухвало ігноруються владою. Демократія в Україні поки що є фасадом, за яким діють потужні групи впливу, влада і статки яких обмежуються передусім конкуренцією між ними, а не громадянським суспільством. Багатоукладна економіка держави існує в різних вимірах, кількість яких визначається ступенем її залежності від адміністративного й правового свавілля.

Взаємопов'язані соціальні та політичні процеси являють собою тло, на якому проєкції мистецького, уявного, ігрового характеру вступають в діалог з політичними та містобудівними варіантами рішень у фестивалі «Вулиця ігор — ігри на вулиці», що проходив 1–3 жовтня 2010 р. на Андріївському узвозі. Соціальні практики у мистецьких творах та інших проєктах, що вторгаються в реально-життєві соціальні ситуації, фокусуються на питаннях естетики, етики, співпраці, особистості, медіа-стратегій та активізму, як центральних. Ці різноманітні форми суспільного залучення пов'язані з критичним мисленням, що формується завдяки теорії мистецтва взаємодії, соціальній освіті, плюралізму та демократії. На щастя, поодинокі арт проєкти в Україні сьогодні свідчать про те, що художник вирішує для себе питання щодо капіталістичної природи сьогоденного суспільства, в якому ми існуємо та стратегій і перспектив сучасного мистецтва в Україні, і, можливо, долучення європейських побратимів по мистецтву розширить актуальні критичні практики й укріпить громадські позиції у боротьбі з владою за наше місто. Найгостріше сьогодні

стоїть проблема відсутності реальної комунікації між владою, що ухвалює та впроваджує розпланувальні рішення, та дійсними користувачами міського простору — громадянами міста. Підтвердженням цієї проблеми є паралельне існування громадських рухів опору незаконній забудові, які, однак, не мають ніяких інструментів впливу на розпланувальний процес [1, 100]. Центральним є питання щодо спроможності сучасного мистецтва вести діалог та його можливостей чинити вплив в ході подолання соціальних та політичних проблем спільно з тими, хто несе відповідальність за прийняття рішень стосовно урбаністичного середовища.

Актуальність дослідження. Цей форум має збагатити публічну дискусію про проблеми Андріївського узвозу, представити на релевантній суспільній основі погляди і спостереження сучасного мистецтва, а також переконати відповідальних політиків у тому, що при подоланні конфліктів в ході проголошеної модернізації Андріївського узвозу новаторські мистецькі погляди можуть зробити перспективний внесок у справу збереження культурно-історичної спадщини. А розвідка на тему реалізації мистецьких проектів в суспільному просторі продиктована нагальною необхідністю сприяти громадській дискусії, щодо суспільної сфери, взагалі, та стосовно проблеми Андріївського узвозу, зокрема, залучаючи новаторські погляди мистецтва та містобудування, що панують в Німеччині та Україні.

Стаття має на меті розглянути стратегії мультимедійного вуличного фестивалю «Андріївський узвіз» за участю численних культурних установ Андріївського узвозу та запрошених митців й експертів з Німеччини та України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Допис не тільки піднімає певний пласт стосовно мистецьких пошуків на теренах України, але й дозволяє досягнути практики, які існують у світі, аби напрацювати спільний дискурс. Охорону пам'яток архітектури як онтологічну проблему висвітлював А. Беломесяцев. Питання збереження культурної спадщини, як свідчить автор, є найболючішими у сучасній суспільній свідомості [3, 5]. Н. Кондель-Пермінова у статті «Інтеграція пам'яток архітектури та містобудування у сучасний соціокультурний контекст» розглядає пам'ятки архітектури та містобудування у вигляді певної схематичної конструкції з зазначенням усіх дійових позицій, причетних до збереження культурної спадщини. Схема дає можливість для програмних та проектних дій щодо конкретних ситуацій, спрямованих на інтеграцію пам'яток у сучасний соціокультурний контекст [4, 103]. Наведена розробка численних сценаріїв інтеграції пам'яток архітектури та містобудування у суспільно-громадські процеси. Н. Кондель-Пермінова у статті «Збереження архітектурно-містобудівної спадщини України у контексті розвитку міст» розглядає ситуацію понятійної кризи щодо збереження архітектурно-містобудівної спадщини, вихід з якої вба-

*«Люди» Андреас Герцау. «Голос вулиці» GarageGang та Ірина Білецька, Андріївський узвіз, 21, сквер біля Музею-майстерні І. П. Кавалерідзе
«Дім-цукерка» Євген Матвеев, Андріївський узвіз, 22-А*

чається у зміні ідеологій (від «охорони» до «збереження») та розгортанні низки понятійних розробок. Обґрунтовується поняття «збереження архітектурно-містобудівної спадщини» як ощадливого, виваженого управління історичними ресурсами з метою їх застосування у сучасному житті суспільства. На засадах «Європейської хартії міст II: Маніфест нової урбаністики» (2008) запропоновано формування ефективної моделі співпраці держави, бізнесу та суспільства, національних стратегій збереження спадщини у контексті сталого просторового розвитку міст [5]. Н. Мусієнко у статті «Київ у контексті забудовних війн XXI століття» розглядає як приклад знесений сквер над станцією метро «Театральна», де забудовник, порушуючи законодавство України, намагається звести черговий Торговельно-офісний центр 2005–2009 рр.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Тема діалогу про перспективи мистецько-соціальної реконструкції є продовженням дослідження, викладеного в авторській монографії «Взаємодія архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій», виданій ІПСМ НАМ України, що висвітлює типологічні, архітектур-

но-просторові та сутнісні характеристики взаємодії архітектурних просторів, сучасного мистецтва і новітніх технологій, закономірності формування суспільного простору та особливості процесів, які характеризують зміни культурного пейзажу і семантичну мутацію середовища, викликану впливом інформаційно-комунікаційних технологій, які призводять до фундаментального переосмислення, визначення й організації простору і виступають каталізатором соціо-культурних трансформацій. Видання подає переосмислення функціонування суспільного простору за умов парадигматичних змін глобалізованого світу, залучаючи дослідження практик соціальної скульптури і методів public art з використанням новітніх технологій, спираючись на праці мислителів і практиків, чіє бачення, формулювання та проекти є основними для соціальної сфери. Тема цієї розвідки пов'язана з загальнодержавною програмою ІПСМ НАМ України, зокрема з темою «Мистецький рух України ХХ — початку ХХІ століття», а також — з планами наукових робіт кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв НАОМА.

Виділення невивіршених раніше частин загальної проблеми. З огляду на звуження українського мистецького процесу переважно до комерційної презентації, редуційна стратегія в стосунку до моралі та складних питань щодо суспільних проблем вилучає українське сучасне мистецтво із контексту критичного мислення ХХІ ст., що є дійсно проблемою сучасного візуального мистецтва, мистецтвознавства і культурології. У статті ставиться запитання про завдання мистецтва стосовно суспільної, чи приватної сфери, і розглядається питання, що ставиться на карту, коли використовується суспільний простір [6, 63] як платформа для мистецтва та інших форм культурного виробництва. Чому потрібно розглядати ці проблеми? Тому, що це головне питання демократії, коли суспільна сфера [7, 10] залишається територією, на яку активно ведуться атаки, зона, в якій суспільство і громадяни розвивають здатність, критично впливати на соціальний простір своїх міст.

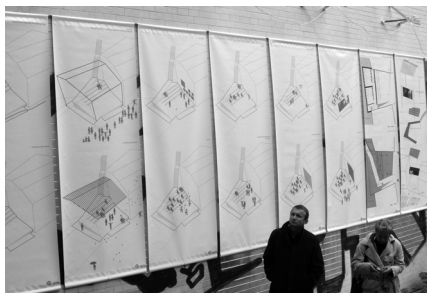
Що фактично трапляється, коли простір є затребуваним в суспільній сфері для культурного виробництва, яке прагне створювати певний трансформаційний, ідеологічний, політичний, перцепційний, психологічний ефект для, або в співпраці з громадою? Якщо мистецькі, архітектурні та інші види культурних інтервенцій в суспільному урбаністичному просторі складають свого роду міську акупунктуру [8, 644], в основі цього соціальні умови, які вимагають лікування. А чи «суспільний простір» є уявною ідеологічною конструкцією?

Новизна роботи полягає в:

– опрацюванні новаторських мистецьких і містобудівних розробок, здійснених в рамках німецько-українського проекту «Вулиця ігор — ігри на вулиці. Київ: Андріївський узвіз»;

«Ortszeit Local Time (Місцевий час)»
Штефан Конпелькам

«Порожнеча 22-Б» Віктор Зотов.
«Свіже дихання» Галерея РА та Олексій Малих, Андріївський узвіз, 21,
сквер біля Музею-майстерні І. П. Кавалерідзе

– окресленні мотивів для політичної активності усіх мешканців та користувачів Андріївського узвозу;

– переосмисленні значення розширеної концепції мистецтва заради формування вільного, демократичного і екологічно-життєдайного майбутнього, що включає дослідження арт інтервенцій, соціальної скульптури і методів public art;

– оцінці модальності інтервенціоністських художніх практик та естетики взаємодії, в зв'язку зі зміною урбаністичних умов в термінах нагальних проблем в просторі міста задля переосмислення суспільної сфери.

Методологічне або загальнонаукове значення дослідження в тому, що в ньому на прикладі німецьких і українських проектів показано особливості інтервенціоністських процесів, та сутнісні характеристики взаємодії урбаністичних просторів та сучасного мистецтва у формуванні суспільного простору. Висвітлений в статті розвиток теоретичної думки є певним внеском у загальну теорію мистецтвознавства та культурології.

Викладення основного матеріалу. Пропонується розгляд проектів,

*«Хмарочоси,
процавайте! — II»
Оксана Чепелик, Замкова
гора, 2010, фото Фролова*

націлених на взаємодію із міським середовищем, інтервенцій в урбаністичному просторі, що здатні мешканців осмислити публічний простір. В цьому процесі народжуються громадянські ініціативи, які тісно взаємодіють із життям суспільства взагалі та локальної громади зокрема, дозволяючи їй долучитися до мистецьких проєктів, націлених на досягнення позитивних соціокультурних трансформацій. Сьогодні мистецькі соціальні практики об'єднують дуже різноманітні художні стратегії такі, як урбаністичні інтервенції, утопічні проєкти, партизанську архітектуру, public art нового типу, соціальні акції, проєкти, орієнтовані на громаду, інтерактивні медіа, вуличні перформенси і т. ін.

Public art нового типу — це своєрідна лабораторія актуальних ідей, що розширює межі публічності актуального мистецтва у трансформаційних суспільствах пострадянського простору — мистецтво у громадських інтересах (art in the public interest), що фокусується перш за все на соціальних проблемах [9]. Художники, що працюють в цій модальності, або обирають форму створення своєї роботи із залученням специфічної аудиторії, або пропонують критичні інтервенції в межах існуючих соціальних систем, які провокують дебати або кристалізують соціальні обміни. Теоретизування суспільних практик пропонує певний, критичний огляд ключових понять таких як суспільний простір і суспільна сфера, виходячи з міждисциплінарних та ідеологічних перспектив. Місто досліджується в обох напрямках, як реально, так і в концептуальній цілісності, розглядаючи складнощі глобальної урбаністичної суспільної сфери.

Через те у Києві Гете-Інститутом був ініційований фестиваль «Вулиця ігор — ігри на вулиці», що відбувався як діалог про перспективи мистецько-соціальної реконструкції Андріївського узвозу, та й Києва в цілому. Варто віддати належне цій німецькій культурній інституції, адже ще у 2000 р. Ге-

*«Хмарочоси, прощайте!» — II» Оксана Чепелик,
Замкова гора, 2010, фото Фролова*

«Хмарочоси, прощайте!» — II» Оксана Чепелик, фото Бикової

те-Інститут і його тодішній директор Йоханес Еберт був готовий підтримати проект Фестивалю архітектури, сучасного мистецтва та нових медіа, на який мене надихнула моя робота в Баухаузі Дессау, так як у Німеччині велика увага приділялася розбудові громадського простору шляхом публічної дискусії. Та для його втілення не вистачило підтримки саме з української сторони. Ця ідея знайшла своє втілення 2007 р. у Міжнародному фестивалі соціальної скульптури, що розвив ідеї Джозефа Бойса [10], організованому ІПСМ НАМ України за підтримки Міністерства культури України, де одним з партнерів виступив Гете-Інститут.

За останні тридцять років сталися значні зміни в художніх практиках, парадигми яких відображаються у public art: перенесення фокусу з естетичних на соціальні питання, від сталих інсталяцій до ефемерних процесів та подій, від автономії авторства до різних форм співпраці та співучасті, що демонструють твори соціальної скульптури. Проект «Вулиця ігор — ігри на вулиці» поставив питання як митці разом з громадськістю здатні корегувати драматичні зміни, від яких потерпає публічний простір у наш час. Символічно те,

що Spielraum німецькою означає не тільки «простір гри», а ще й «простір можливостей». Триденний фестиваль «Вулиця ігор — ігри на вулиці» був присвячений наболілій темі переоблаштування Андріївського узвозу, який мав би давно перетворитися на «київський Монмартр». Програма фестивалю включала арт-проекти на відкритому повітрі, виставку архітектурних концепцій трансформації багатостраждальної вулиці та перформенси. Реалізація подібних проектів у Німеччині є дуже поширеною, адже наявність творів public art — це ознака зрілості міста та його урбаністичного середовища.

Фестиваль розпочався із «концертної інтервенції» в урбаністичний ландшафт, що об'єднала поезію і музику, що являла собою колаборативний проект «Камені» українського письменника Сергія Жадана та німецького композитора-експериментатора Герхарда Штеблера, відомого своїми видатними ідеями як в суто музичній площині, так і у сфері постановки творів. У себе на батьківщині Штеблер, згідно з його власним висловом, виступає «дизайнером звукового простору», втілюючи ідеї, про які мріяли послідовники ідей синтезу мистецтв Скрябіна. Він саджав музикантів на вертольоти і дирижаблі, влаштовував концерти вночі в чистому полі, запустивши в небо величезний штучний місяць та заповнював звуками гігантські простори колишніх фабрик і електростанцій.

Не менш грандіозний захід з польотами на повітряних кулях, танцюючими підйомними кранами, що повертаються в такт звукам оркестрів на балконах, планувався і в Києві. Але організаторам довелося обмежитися більш камерними масштабами як через бюрократичні причини, так і через неприязнь мешканців Андріївського узвозу до гучного мистецтва.

Тому поряд з центром сучасного мистецтва «Совіарт» було встановлено триярусну сцену і більше сотні музикантів заповнили її: ударники ансамблю Arg Nova, Національний духовий оркестр з Петром Товстухою на чолі і камерний хор «Хрещатик», позиції на сходах і пагорбах зайняли перкусіоністи з Arg Nova і ансамблю Nostri Temporis. Київський слухач познайомився з камерним твором Герхарда Штеблера півтора роки тому у виконанні ансамбль «Нова музика в Україні». Але вищезгадані масштабні ідеї композитора в Україні досі не втілювалися. Перформенсом керували по рації, із виконанням соло на блоці запалення повітряної кулі, включно. Можливо, в ескізах просторовий дизайн композитора і виглядав фантастично, але в реальності навіть музикантам забракло місця не кажучи вже про публіку, а відтак звуковий простір виявився звуженим до розміру кімнати.

Поезія Жадана вирізняється експресивною образністю, що піднімає гострі соціальні і політичні теми: Ми всі винні у тому, що наше місто забрали, «ми самі здали їм все, що в нас було». Наші міста як кораблі, які відходять у нічне море. Міста, які раптом втратили здатність опиратись. Нами керують

*«Сакральні реконструкції. Київ», Володимир Бахтов, майданчик перед Музеєм історії України; навпроти галереї «Совіарт»
«Хмарочоси, прощайте! — II» Оксана Чепелик, Замкова гора, 2010*

«чоловіки з тисячма голок, всадженими в горло, від чого їх голоси робляться холодними й небезпечними», вони перекуповують нерухоме небо за нашими вікнами. Крикливі клоуни, що виловлюють тих, хто бачив їхні обличчя без гриму. «Та що вони зроблять нам, доки ми можемо почути один одного?» [11]. Музика, що видавалася незвичною для широкого слухача, суцільні крапки-тире, що фіксують швидше тривалість та інтенсивність звучання, ніж висоту звуку, як нашарування штрихкодів, звучала яскраво, зухвало і безкомпромисно в урбаністичному просторі. Публічний простір — це не просто вільне місце між скупченням будинків, а рубрика свідомості, він є феноменом комунікації і визначає, по суті, курсову вартість міста. Герхард Фалькнер вважає: «Творча людина є найважливішою постаттю в тому барометрі настроїв, за яким визнача-

ють міжнародну привабливість міста. Будівлі і споруди — це лише куліси, крізь які людина зникає в приватність, інфраструктура — не більше ніж здійснений план постійного потенційного утримування людей в русі» (переклад з німецької Юрка Прохаська, Київ, жовтень 2010). У своїх поемах «Київські болиголови» та «План міста» Герхард Фалькнер пропонував замислитися щодо тези «місто — це книга», то ми читачі, чи автори? Всі присутні — виконавці і слухачі — проходили чотирнадцять «каменів» (епізодів), з яких складалася партитура, як крізь ритуал, беручи участь в сучасній містерії, в якій знаходили явні та таємні закодовані творцем смисли —

Вони нічого не здатні будуть зробити, якщо ти повернешся
і все пригадаєш.

...Вибираючись на піщані дюни дитячих снів,
Щоб нічого не втратити,
Щоби все повернути [11].

Група архітекторів Zotov & Co представила проект «Порожнеча 22б» щодо використання прогалини між будинками 20 та 22-А на Андріївському узвозі для мистецьких та суспільних потреб. Віктор Зотов вивчав архітектуру в Харківському інженерно-будівельному інституті, з 1986 р. працював архітектором та співзасновником архітектурних бюро, у 2004 р. заснував у Києві Архітектурне бюро «Зотов і Ко», де працює головним архітектором. Він є також ініціатором та організатором Міжнародного молодіжного архітектурного фестивалю CANactions.

У своєму екологічному проекті «Свіже дихання» Інсталяція галереї РА та Олексія Малиха з фігурами, легені яких повні відходів, піднімає проблему засмічення вулиць. Олексій Малих відтворив легені, в яких збирається те, чим ми дихаємо. Серія рухомих надувних фігур наочно показує, в якому жахливо-му докїлі ми перебуваємо.

«Хмарочоси, прощайте! — II» авторський перформанс (О. Чепелик) — арт інтервенція в урбаністичний простір міста, в якому паперові ліхтарики у формі хмарочосів та зображеннями різних київських висоток як побудованих так і запланованих з підпаленим «фундаментом» відлітають з Замкової гори у небо без вороття. В основі проблематики даного проекту лежать саме європейські стандарти розбудови громадянського суспільства. Проект «Хмарочоси, прощайте! — II» здійснювався у контексті київської дійсності, як реакція на велику кількість висоток, що з'явилися в центральній частині міста, нехтуючи всіма містобудівельними законами, що були зведені на території зелених скверів, або ж в результаті рейдерських атак. Аж надто ласою виявляється територія в центрі міста і тому Андріївський узвіз не є виключенням. Адже кожна висотка приносить надприбуток її власникам та інвесторам, але в той же час, вимагає значної кількості машин, і, за відсутності відповідної

«Будуй з розумом!» Група TanzLaboratorium, перехрестя Андріївського узвозу та вул. Боричів мік

«Збережемо середовище!» Мистецьке угруповання Kontra Banda, навпроти галереї Сobiaрт, Андріївський узвіз, 22-А

транспортної інфраструктури, паралізує рух та життя міста. Дійство відбувалося на дуже символічному місці, де з одного боку вирувало життя Андріївського узвозу, а з іншого виблискувало яскравими фарбами мертво місто, «реконструйоване» на вулицях Гончарів та Кожем'яків через непомірну орендну ціну (парадокси реконструкції). До запуску київських висоток в космос долучилися всі бажаючі, хто відчуває солідарність з мистецьким меседжем, реалізуючи, таким чином проект соціальної скульптури [12, 350]. Із настанням сутінків, китайські ліхтарики, зроблені у формі хмарочосів, відлетіли у небо. Запуск паперових ліхтариків у Китаї є дуже демократичною традицією, він відбувається у публічних місцях. В культурі Сходу, підйом небесних ліхтариків звільняє від біди, бідності, хвороб і страждань. Говорять що, коли китайські ліхтарики піднімаються в небо, все погане вирушає з ними, і починається нове і щасливе життя, приходять здоров'я, багатство, щастя, успіх і кохання. В Україні сьогодні запуск китайських ліхтариків має швидше олігархічно-корпоративний присмак і часто ескадрилья «вогняних куль» сприймається як буржуазна розвага. Проект «Хмарочоси, прощайте! — II» надав можливість повернути цю дію до демократичної традиції, залучаючи символічний акт звільнення і жест потенційних громадських акцій.

Головна ідея фестивалю — показати радикальні зміни публічного простору, що відбуваються в містах Центральної і Східної Європи після розпаду Радянського Союзу. Один із наочних посібників — виставка «Ortszeit Local Time» («Місцевий час») фотографа Штефана Коппелькамма, який зафіксував урбаністичні зміни — ті самі міські панорами Східної Німеччини у 1990 р. і через одинадцять років.

Володимир Бахтов з Ольвії влаштував перформенс біля Історичного му-

зею — «світлову реконструкцію» Десятинної церкви. Зафіксоване, за допомогою довгої експозиції, зображення «споруди» можна було переглянути наступного дня на світлинах, виставлених на Андріївському узвозі.

Німецький фотограф Андреас Герцау розвісив на стінах будівель узвозу гігантського формату фотографії, відзняті в Києві влітку.

Завершальна дискусія фестивалю за темою: «Кому належить вулиця?» розглядала головне питання: чи здатне сучасне мистецтво вплинути на діалог і на подальший хід модернізації і збереження культурної спадщини в публічних просторах? Німецькі колеги Теодор Вінтерс та професор Юрген Пауль ратували за обачне оновлення міст та принципів участі громадян. Про багаторічні зусилля українських громадських організацій «Співзахист» та «Наша земля» у справі захисту Андріївського узвозу та про роботу громадських організацій в Німеччині поінформував німецько-український громадський офіс.

Під час фестивалю виявлено різноманітні творчі стратегії, пов'язані з соціальною скульптурою, яка є полем для трансформацій і місцем для постановки запитань з залучаючими методами: як у проекті групи Garage Gang «Голоси вулиці», що причаїлися у великому кубі, складеному з 27 маленьких кубиків, які можна використовувати для невеликих концертів, читань, дискусій та роботи в мережі, оскільки куб має власну точку Wi-Fi та проекті Катерини Радченко «Пазл», у якому лавки у формі пазлу з фотозображенням запрошують зупинитися, подивитися, перепочити і замислитися. Інформовані щодо розширеної концепції мистецтва, митці, залучені до цієї художньої модальності, активно діють, як в межах сфери мистецтва так і поза нею.

Це створює можливості для діалогу і об'єднувальних процесів, трансдисциплінарних досліджень, що сприяють творчим трансформаціям, соціальній та екологічній справедливості. Ці різноманітні форми суспільного залучення до критичного знання об'єднані за допомогою теорії мистецтва взаємодії, суспільних наук, плюралізму і демократії.

Підключаючи альтернативні методи мислення, соціальна скульптура задіяна в трансформативних соціальних процесах. Вона займається дослідженням стратегій, методів і принципів формування суспільного простору:

- сприяючи встановленню взаємозв'язків,
- приєднанню до процесу осмислення та мистецьких практик.

У містах є тертя між приватними і суспільними інтересами, між доступом і недоступністю та між індивідуумами, це свідчить про те, що «суспільний простір» (і, ширше, «суспільна сфера»), це — матриця протиріччя конфліктуючих та об'єднуючих суспільно-політичних інтересів — зона контролю та опору контролю [13, 130].

Усе вищезазначене дає змогу зробити наступні висновки:

1. Зараз, на початку 10-х років XXI ст., коли формується соціальний запит не лише на комерційні мистецькі товари, але й на громадянські проекти, базовані на міждисциплінарних практиках, що здатні збудити дискусії та співпрацю з активістами, актуальним виявляється смислотворче мистецтво, що зберігає снагу громадянського жесту і політичної дії.

2. Актуальними для України є переосмислення значення розширеної концепції мистецтва заради формування вільного, демократичного і екологічно-життєдайного майбутнього, що включає дослідження інтервенціоністських методів, соціальної скульптури і методів public art, спираючись на праці Джозефа Бойса та інших мислителів і практиків, чие бачення, формулювання та проекти є центральними для соціальної сфери.

3. Інтервенціоністські моделі в художніх практиках виступають катализатором соціальних і культурних трансформацій. Художники працюють як агенти змін, зосереджуючись на мистецьких практиках залучення, які досліджують роль уяви та підключають інші методи осмислення до трансформаційних процесів. Вони освоюють широку територію і різноманітні методи тому, що такі художні модальності, стосуються дослідження нових значень, нових форм мислення і нових шляхів існування в світі, наполягаючи на тому, що «інший світ можливий» [14, 364].

Перспективи використання результатів дослідження. Теоретичне висвітлення невідкладних, гостро актуальних для української культури в цілому та мистецтвознавчої думки XXI ст. проблем сприятиме використанню базових положень та результатів дослідження у навчальному процесі, підготовці науково-методичних розробок, формуванні лекційних курсів.

Окрім педагогічного та соціологічного аспектів, розвідка матиме значення і для стратегії при подоланні конфліктів в ході проголошеної модернізації Андріївського узвозу у справі збереження культурно-історичної спадщини та розвитку поточного мистецького процесу. Цей огляд є спрямованим, в тому числі, і на уможливлення та подальший розвиток діалогу про перспективи мистецько-соціальних реконструкції, що дає громадянам однозначне розуміння, що вони самі мають вирішувати свої проблеми, а високопосадовців змусити слугувати громаді. Громада може і має відстоювати свої конституційні права у правовий спосіб шляхом постійного контролю за діями міської та районної влади, бо це єдиний шлях до розвиненої демократії.

1. *Кондель-Пермінова Н. М.* Збереження архітектурно-містобудівної спадщини України // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Зб. наук. пр. ІПСМ АМУ. — К., 2009. — Вип. 6. — С. 92–116.
2. *Прибега Л. В.* Сутність та зміст поняття «охорона» в архітектурному пам'яткознавстві // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. — К., 2008. — Вип. 4. — С. 470–492.
3. *Беломесяцев А. Б.* Охорона пам'яток архітектури як онтологічна проблема // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Зб. наук. пр. ІПСМ АМУ. — К., 2004. — Вип. 1. — С. 4–46.
4. *Кондель-Пермінова Н. М.* Інтеграція пам'яток архітектури та містобудування у сучасний соціо-культурний контекст // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Зб. наук. пр. ІПСМ АМУ. — К., 2008. — Вип. 5. — С. 94–110.
5. Європейська хартія міст II: Маніфест нової урбаністики. — Страсбург, 2008.
6. *Арендт Х.* VITA ACTIVA, или О деятельной жизни / Пер. с нем. и англ. В. В. Библихина. — СПб., 2000.
7. *Габермас Ю.* Структурні перетворення у сфері відкритості: Дослідження категорії громадянське суспільство. — Львів, 2000.
8. *Frampton K.* From Seven Points for the Millennium: An Untimely Manifesto (1999) // Architectural Theory / Ed. by H. Francis Mallgrave & Ch. Contandriopoulos. — Wiley-Blackwell, 2008. — Vol. II: An Anthology from 1871 to 2005.
9. *Kwon M.* For Hamburg: Public Art and Urban Identities // http://www.art_omma.org/issue6/text/kwon.htm.
10. *Beuys J.* Statement dated 1973, first published in English in Caroline Tisdall: Art into Society, Society into Art. — L., 1974. — P. 48. (Capitals in original).
11. *Жадан С.* Камені, 2010. — Режим доступу: <http://www.goethe.de/ins/ua/kie/kue/spstr/-doku/texte/uk6666357.htm>.
12. *Fraser N.* Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy // Habermas and the Public Sphere. — Cambridge (Mass.), 1992. — P. 109–142.
13. Докладніше див.: *Чепелик О. В.* Місто у фокусі мистецьких пошуків // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Зб. наук. пр. — К., 2008. — Вип. 5. — С. 349–364.
14. *William F. Fisher and Thomas Ponniah:* Another World is Possible: Popular Alternatives to Globalization at the World Social Forum. — L., 2003.

Анотація. Допис розглядає питання щодо спроможності сучасного мистецтва вести діалог та його можливостей чинити вплив в ході подолання соціальних та політичних проблем спільно з тими, хто несе відповідальність за прийняття рішень.

Ключові слова: публічний простір, культурна спадщина, громадський рух, мистецтво взаємодії, комунікація, урбаністичне середовище, мистецько-соціальна реконструкція, діалог, соціальна скульптура, арт інтервенції, public art нового типу, вуличні перформенси, публічна дискусія, соціо-культурні трансформації, суспільна сфера.

Анотація. Стаття розглядає питання щодо спроможності сучасного мистецтва вести діалог і його можливостей впливати в ході подолання соціальних і політичних проблем разом з тими, хто несе відповідальність за прийняття рішень.

Ключові слова: публічне простір, культурна спадщина, громадський рух, мистецтво взаємодії, комунікація, урбаністичне середовище, художньо-соціальна реконструкція, діалог, соціальна скульптура, арт-інтервенції, public art нового типу, вуличні перформенси, публічна дискусія, соціо-культурні трансформації, громадська сфера.

Summary. An article examines a question concerning ability of contemporary art to conduct a dialogue and its possibilities to have influence in a process of overcoming of social and political problems together with those, who is responsible for making decision.

Keywords: public space, cultural legacy, public actions, relational art, communication, urban environment, socio-artistic reconstruction, dialogue, social sculpture, art interventions, public art of new type, street performance, public discussion, socio-cultural transformations, public sphere.